

PM till den blivande statsministern

Från den gemensamma planeringsgruppen

Genom införandet av ATP-reformen för 25 år sedan överfördes huvudansvaret för en serie viktiga beslut i människornas liv till den politiska sfären.

De allra flesta kan under sin yrkesverksamma tid spara i en pensionsförsäkring som ger en inkomst på ålderdomen. Sveriges ekonomiska utveckling efter industrialiseringen förde med sig unika förutsättningar för pensionssparande på en nivå som kunde skapa goda levnadsförhållanden och förutsättningar för fortsatt tillväxt. Flertalet människor hade chansen till en betydande förmögenhetsuppbyggnad i form av pensions-sparande.

I stället genomdrev knappast tänkbara riksdagsmajoritet, utan ett klart stöd bland befolkningen, en reform som byggde på beskattning, ett begränsat kollektivt sparande och införandet av ett storskaligt, för den enskilde svåröverskådligt pensionssystem med enhetliga regler som bara i begränsad utsträckning tar hänsyn till skiftande behov av pensionsskydd.

ATP har fått en utomordentlig politisk betydelse och påverkat samhället i väsentliga avseenden. En så betydande del av samhället förtjänar en ständig kritisk

granskning. Men över ATP har tystnaden vilat i stort sett de gångna 25 åren. Den politiska debatten måste nu tillföras en förutsättningslös beskrivning av ATPs funktion och följder. Systemets långsiktiga konsekvenser behöver börja diskuteras, liksom de kortsiktiga ingrepp som gjorts 1981, 1982 och 1984 måste sättas in i ett större sammanhang. MAS-rapporten ger här ett bidrag.

Bilden av ATP måste förändras på följande punkter:

1. ATP ger inte någon omfördelning till förmån för låginkomsttagare. "Vinnarna" är människor med relativt höga inkomster.
2. Det var inte solidariskt att det sena 50-talets röstberättigade till sig själva utlovade pensioner finansierade ur framtida generationers konsumtionsutrymme. Det hade varit solidariskt om de yrkesverksamma då avstod konsumtion till den tidens pensionärer, men detta var inte vad som skedde.
3. AP-fonden är ingen säkerhet för pensionsåtagandena och motsvarar inte på långa vägar sparandet i ett privat pensionssystem.
4. ATP fungerar inte som ett försäkringsmässigt pensionssystem.
5. AP-fonden har inte i någon större utsträckning placerats i industriinvesteringar, däremot placerats i budgetunderskottet.
6. Det är de anställda och inte arbetsgivarna som i själva verket bär den sk arbetsgivaravgiften. I praktiken är det

Svensk Tidskrift fortsätter här presentationen av PM till en ny tillträd regering. Innehållet i dessa PM uttrycker inte nödvändigtvis Svensk Tidskrifts uppfattning. I stället skall de fylla syftet att peka på de beslut som en borgerlig regering måste fatta.

fråga om en proportionell löneskatt på ca 10 %, jämförbar med kommunalskatten.

7. Vi har ännu inte börjat göra rätt för oss genom att betala avgifter (skatter) som motsvarar värdet av de pensioner vi en gång ska få.

Det är inte alla i samhället som är så lyckligt lottade att de kan få arbeten och inkomster som gör det möjligt att bygga upp ett pensionssparande. Låt oss kalla dessa – handikappade, långtidsarbetslösa och andra – för samhällets olycksbarn och slå fast att de måste garanteras en ekonomisk standard genom skattefinansierade transfereringar. Låt oss också konstatera att vi dag gör relativt lite för denna grupp eftersom de politiska åtagandena för medel- och höginkomstagare är så stora att vi inte kan uttaxera ytterligare skatter eller öka upplåningen.

För övriga människor, med arbeten och inkomster, bör gälla att de i en över tiden stigande grad får ta eget ansvar för sin försörjning som gamla. Det kräver ett stort mått av politiskt ledarskap, mod och pedagogisk förmåga, att förklara följande budskap: Det ligger inte i någon politikers makt att under alla omständigheter uppfylla ett löfte som det i ATP.

ATP-systemet innebär att uppbyggnaden av tillgångar som finansierar framtida pensionsutbetalningar ersätts av påbud på framtida generationer att betala högre skatter än annars. Utgifterna i ATP är historiskt bestämda och oföränderliga så länge som man vill uppfylla

ATP-löftet. Förmågan att betala försämras av det högre skattetrycket och det mindre sparat. Det finns en risk att löfterna om ATP-utbetalningar är som störst när de yrkesverksamma är få och de ekonomiska resurserna upplevs som knappa. Vi vet inte hur den ekonomiska utvecklingen blir i framtiden. Viljan att betala är viljan hos framtida politiker och deras väljare. Det finns inget bindande kontrakt mellan generationerna. Därför är ATP ett otryggt pensionssystem.

Om vi undviker att fortsätta att ställa ut pensionslöften utan täckning ökar också möjligheten att honorera de redan avgivna, till nuvarande pensionärer och yrkesverksamma. Vi kan mildra konsekvenserna av den gigantiska felbedömning av den framtida ekonomiska utvecklingen som gjordes av det sena 50-talets socialdemokrati.

Till grund för ett sådant budskap bör ligga att alla blivande ATP-pensionärer får besked om storleken av avgiftsinbetalningarna på den egna lönen och den intjänade pensionen, värdet av alla gjorda inbetalningar och värdet av den redan intjänade pensionen. Eftersom ATP inte är försäkringsmässigt behöver inte värdet av pensionen och värdet av de inbetalade avgifterna stämma överens. Det största hindret för en nödvändig ATP-reform är den okunskap om systemets verklighet som höjt ATP över den politiska debattens nivå, men aldrig kan isolera den från problemets realitet.